אוחייב במתנות ורבי יוסי פוטר. מת אחד מהן ר"ט אומר יחלוקו ר"ע אומר בהמוציא מחבירו עליו הראיה גזכר ונקבה אין כאן לכהן כלום:

גמ' אמרי דבי רבי ינאי: לרבי יוסי הגלילי שמעינן ליה, דאמר *אפשר לצמצם בידי שמים וכ"ש בידי אדם, ורבנן בידי שמים אי אפשר לצמצם, בידי אדם מאי? ת"ש *דחוט של סיקרא חוגרו באמצע להבדיל בין דמים העליונים ובין דמים התחתונים ואי אמרת אי אפשר לצמצם בידי אדם זימנין דקא יהיב עליונים למטה ותחתונים למעלה, דמרווח בה פורתא. תא שמע ממדת כלים, א] שאני התם דרחמנא אמר עביד ובכל היכי דמצית למיעבד ניחא ליה. הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל, אמר רב קטינא ת"ש *החלקו לשנים והן שוין שניהן טמאים לפי שאי אפשר לצמצם אמר רב כהנא שאני כלי חרס הואיל ויש בו גומות ת"ש *נמצא מכוון בין שתי עיירות שתיהן מביאות שתי עגלות דברי ר"א מ"ט, לאו משום דקסבר בידי אדם אפשר לצמצם וקרובה ואפילו קרובות, לא, ר' אליעזר

סבר

ב) וחייב במתנות. כשישחטנו יתן לכהן את הזרוע והלחיים, וסתם משנה היא זו: ור' יוסי פוטר. מפרש בגמ': יחלוקו. דחזר בו ר"ע ממאי דאמר לעיל כדמפרש בגמ' דס"ל דאפילו כשהן חיין מעלין את היפה בדמים (א) לשניהם (יחלוקו) בשניהם הלכך מת אחד מהן יחלוקו את החי: זכר ונקבה אין כהן (לו) כלום לכהן. דשמא נקבה יצאה תחלה והמוציא מחבירו עליו הראיה והכא אפילו רבי טרפון מודה דהתם הוא דפליג משום דודאי חד מינייהו לכהן הלכך יפה כחו לחלוק בשוה אבל הכא הורע כחו דשמא לא שייכא בכורה כלל ומיהו ירעה עד שיסתאב ואח"כ יאכלנו דספק הוא: גמ' אפשר לצמצם בידי שמים. כגון הך לידה ואע"ג דאין מקפידין בכך: וכל שכן בידי אדם. דמתכוונין לצמצם שום מדה או שום דבר דודאי אפשר לצמצם: בידי אדם. שמתכוונין ומודדין כדי לצמצם מאי, אפשר לצמצם או לא: חוגרו. למזבח באמצע *גובהו הוא: ה"א קיהיב דמים עליונים. הראוים להנתן למעלה מאמצעיתו וקא יהיב להו למטה דשמא לא צמצמו יפה ועשו את החוט למטה מאמצעיתו הרבה וכי עתנין דמים עליונים למעלה מן החוט מעט איכא למימר למטה מאמצעיתו הוא: ותחתונים למעלה. דשמא למעלה מאמצעיתו נתנו את החוט: דמרווח ביה פורתא. לעולם א"א לצמצם והכא כגון שעשו את החוט רחב מאחר שמדדו והתחילוהו באמצע הרחיבוהו למטה ולמעלה דממה נפשך למטה דידיה הוי תחתונו של מזבח ולמעלה דידיה הוי עליונו בלא שום ספיקא: ת"ש ממדת כלים. דאמר רחמנא (שמות כה) ועשית שלחן אלמא לצמצמו יפה ועשאוהו באמותיו מצומצמות: שאני התם דאמר רחמנא עביד ובכל היכא דמצית למיעבד ניחא ליה. ולעולם לא צמצמו יפה: הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל. כל מלאכת התבנית דוד אמרו לפסוק זה ולא גרסינן ליה הכא: חלקו לשנים. תנור שנטמא וחלקו לשנים והן שוין טמאין דאי אפשר לצמצם ובכל חד וחד איכא למימר הכא איכא רובא וקי"ל תנור שיריו ברובו בהעור והרוטב (חולין דף קכד.): ויש בו גומות. שאינו נחלק בשוה אלא כששוברין אותו חתיכות (קרקע) בולטות בזו ועושה בזו גומא וכן במקומות הרבה והילכך אי אפשר לשער אותן בליטות: נמצא. חלל מכוון בין שתי עיירות שאין זו קרובה לו יותר מזו כלום: אפשר לצמצם. ולמדוד יפה [א] כיוונו שתיהן קרובות זו א)(בזו) וקסבר קרובה דכתב בקרא (דברים כא) הקרובה אל החלל אפילו קרובות משמע שאם יש שתים קרובות לו בשוה שתיהן ערופות דאי אי אפשר לצמצם אלא ודאי אחת קרובה מחברתה אמאי מביאות שתי עגלות יביאו אחת בשותפות כדאמרינן לקמן ויתנו ויאמרו בני האחת אם אתם קרובים ממנו יהא חלקנו מחול לכם ותכפר עליכם ואם אנחנו קרובים מכם חלקכם יהא שלנו ותכפר עלינו:

א) נ"א בזו

סבר

זכר ונקבה אין לכהן כלום. *אאפילו יוצא שני ראשים כאחד קאי ומודה ר' יוסי הגלילי הכא דאע"ג דאפילו אי כוליה רחם מיקדשי מ"מ מין במינו אינו חוצץ כדאמר בפ"ק (לעיל דף ט:) הכא שהיא נקבה והויא פטר רחם כמוה בטלה בכורתו לגמרי ולא דמי להאי דפ' בהמה המקשה (חולין דף ע.) כרכתו אחותו והוציאתו דהתם איירי כדנפק הוא דרך ראשו והיא דרך מרגלותיה דלא הויא איהי פטר רחם: אפשר לצמצם בידי שמים. פי' בקונטרס כגון הך לידה דאע"ג דאין מקפידין בכך וכ"ש בידי אדם במתכוונים לצמצם שום מדה או שום דבר דודאי אפשר לצמצם וקשה לר"י כי קא מבעיא ליה לרבנן דבידי שמים א"א לצמצם בידי אדם מאי היכי פשיט *מצמצם מכוון בין שתי עיירות הא על כרחך כהי דיכולין לצמצם הדבר כשמתכוונין למדוד מ"מ לרבנן א"א שיהא הדבר מצומצם בין שתי עיירות דכיון דבידי שמים הוא שמעצמו נפל שם מתחלה ולא נתעסקו עליו למדוד ולהניחו שם מכוון ונראה *לרבי דאפילו למ"ד א"א לצמצם בידי *שמים אף שפעמים שנמדד בו שהוא מצומצם אלא ה"ק אי אפשר לברר למצום שבידי שמים כגון לידה דהכא שאין פנאי לברר ולדקדק אי זה יצא תחלה ולכך אין שניהן לכהן אבל בידי אדם שיש שהות לברר מיבעיא לן ופשיט ליה מנמצא מכוון בין שתי עיירות דאי אמרת אי אפשר לברר אם הוא מצומצם אע"ג דפשיטא דזימנין דמיקרי שהוא מצומצם כיון דאי אפשר להבחין לא יביאו שתי העגלות מספק דמילתא דלא שכיחא היא ואין לנו לחוש מספק שאירע כן ובמסקנא פשטינן דלרבנן אי אפשר לצמצם *ואפילו (ג) אדם ומתוך הא דפליגי אמוראי בפ"ק דעירובין (דף ט:) בפרוץ כעומד ופ"ב דחולין (דף כח:) במחלה על מחלה כרוב היה נראה דהלכה כרבי יוסי הגלילי דאפשר לצמצם לכל הפחות בידי אדם ואין לומר דקרי פרוץ כעומד כשדומה לנו שהם שוים דאף על גב דשמא אינם שוים וכן מחלה על מחלה דשחיטה דהא מפרש טעמא דלא הויא כרוב וכעומד משום דאמר רחמנא למשה שחוט רובא וגדור רובא ותיפוק לי דבלאו הכי היה אסור מספק משום דשמא שייר רובא והא דפריך בגיטין בפרק הזורק (דף עח.) והא א"א לצמצם גבי מחלה על מחלה מגורשת ואינה מגורשת דמפרש כגון דאתו תרווייהו בהדי הדדי בארבע אמות ואפי' יהא הלכה כר' יוסי הגלילי מ"מ דוחק הוא להעמיד המשנה בכך שאין רגילות להיות הדבר מצומצם וסתמא לא כוונו בבת אחת לבא ובפ' שבועת העדות (שבועות דף לב.) גבי כפרו שניהם כאחת פריך והא אי אפשר לצמצם ומשני הא מני רבי יוסי הגלילי ור' יוחנן משני אפילו תימא רבנן ט' משמע דאין הלכה כר' יוסי הגלילי וכן בפ' ארבעה אחין (יבמות דף כח.) גבי אחיות איני יודע מי שנאן אמרינן אליבא דרבי יוחנן לא סתים לן תנא כר' יוסי הגלילי לכך נראה דבידי שמים אין הלכה כמותו והך דשבועות וד' אחין הוו בידי שמים אבל בידי אדם הלכה כמותו כדמוכחא ההיא דחולין ועירובין וא"ת הא דאמרינן בפ"ק דעירובין (דף ה:) לחי המושך מדופנו של מבוי פחות מד' אמות אין צריך לחי אחר להתירו וארבע אמות צריך לחי אחר להתירו וקאמר רב הונא (ד) בר' יהושע לא אמרן אלא במבוי [ב] ז' ניתר בעומד מרובה על הפרוץ רב אשי אמר מבוי ח' לא צריך לחי מה נפשך אי עומד נפיש ניתר בעומד מרובה על הפרוץ ואי פרוץ נפיש נדון משום לחי פירוש דאם כן אין בלחי [ג] עשרה אמות מאי אמרת דשוו תרווייהו כי הדדי הוה ליה ספק דבריהם ולהקל משמע דאי אפשר לברר הדבר ויש לומר דלעולם אפשר למדוד אלא לא הטריחו חכמים למדוד שם מספק כיון דבין עומד נפיש בין פרוץ נפיש ליכא חשש איסור אא"כ הם שווים ומילתא דלא שכיחא היא ומכל מקום אם היה איסורא דאורייתא היה אסור כיון שאפשר למדוד [ד] וזה אין להקשות על רב אשי כי שוו כי הדדי נמי לשתרי דקיימא לן פרוץ כעומד מותר דהתם קאי על רב הונא בריה דרב יהושע דסבירא ליה פרוץ כעומד אסור והרב רבי שמשון מייכבלא היה מפרש (ה) דפרוץ כעומד ומחלה על מחלה כרוב סברי כרבנן דאי אפשר לצמצם אפילו בידי אדם ומאן דשרי ג] כשדומה לנו שהפרוץ כעומד [ה]משום דאימר פרוץ מרובה ואם תמצא לומר שהם שוים רחמנא אמר גדור רובא ובענין זה יש לפרש ההוא דמחלה על מחלה כרוב והשתא ניחא טפי דההיא ספק דבריהם להקל כיון דאי אפשר למדוד אבל קשיא לרבי דמשמע דספיקא דאורייתא היה אסור מטעם חששא בעלמא דשמא הם שוים אע"ג ד] דאי עומד נפיש מותר ואי פרוץ נפיש מותר וא"כ היכי דייק (ו) מנמצא מכוון בין שתי עיירות התם נמי אע"ג דאי אפשר לכוון ולצמצם מודו רבנן דמביאות שתי עגלות משום חששא דאורייתא דשמא הם שוים ועוד דמאן דאסר פרוץ כעומד לא אסר אלא מטעם ה] דה"ל רחמנא למשה גדור רובא שחוט רובא והיכא למתלי טפי לאיסור מלהיתר אבל אם היה לתלות להיתר יותר מלאיסור היה מותר כדאשכחן מאן דשרי משום דאמר רחמנא למשה לא תשייר רובא ולא אסר מטעם דשמא הפרוץ מרובה ואם כן ההיא דלחי אפילו הוי ספק דאורייתא תישתרי כיון דבין פרוץ*) (ז) (מעומד) נפיש בין עומד נפיש מותר ומהא דפריך בההיא שמעתא דפרוץ כעומד והא אפשר לצמצם גבי אם יש ריוח ביניהם (סוכה דף טו:) אין לדקדק שום דבר דרבינו חננאל גריס והא אי אפשר לצמצם וכן רבינו (ח) שמשון ולרבינו תם נמי אין ראיה שיהא הלכה כן דלא הוי כמו אי אפשר לצמצם *בעלמא אלא כלומר אי אפשר לצמצם בשום ענין שלא יהא אויר משהו בין הסכך לשפוד כמו [ו] שפירש שם ובההיא דסוף מכילתין (דף ס:) יצאו שנים בעשירי וקראו עשירי משמע דסבר ליה כרבי יוסי הגלילי אפילו בידי שמים דאי כרבנן דא"א לצמצם

*) צ"ק מ"ז

אלאו שני ראשים צ"ק

מה א מיי' פ"ט מהל' בכורים הלכה ג:

מו ב ג מיי' פ"ט מהל' בכורות הלכה א טוש"ע י"ד סימן ש"ח סעיף א:

מז ד מיי' פ"ב מהלכות בית הבחירה הל' ט:

מח ה מיי' פט"ז מהל' כלים הלכה ב

דהאפשר לצמצם ממכוון צ"ק

נ"א לר"י

שמים פעמים שנמצא בו צ"ק

נושא כללי
אפשר לצמצם

טענה
אפשר לצמצם
שאלה בידי אדם
אפשר לצמצם

מבנה

△ נסיונות לומר: אפשר לצמצם
בידי אדם

▽ א' אפשר לצמצם

דחיות

יבמות יט. צה. שבועות לג. [לעיל ט. לקמן יח.]

זבחים נג. מנחות לג. מדות פ"ג מ"א

גובהו הס"ד ואח"כ מה"ד הא קיהיב צ"ק

חולין כח:

א"י רש"י ד"ה הכל ולא גרסינן
ליה הכא

תוספתא דנגעים פ"א סוטה מה:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה יחלוקו וכו' את היפה בדמים ונוטלים את הדמים דלשניהם יש חלק בשניהם הלכך: (ב) ד"ה זכר וכו' כאן לכהן כלום דשמא: (ג) תוס' ד"ה אפשר וכו' ואפילו בידי אדם ומתוך וכו' ואע"ג דשמא: (ד) בא"ד וקאמר רב הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא במבוי שמנה אבל במבוי ז' ניתר בעומד מרובה וכו' דהא"כ אין בלחי ארבע אמות: (ה) בא"ד והרב ר' שמשון מייכבל"א היה מפרש דהני אמוראי דפרוץ כעומד וכו' ומאן דשרי כשדומה לנו שהפרוץ כעומד משום דאימור העומד מרובה ואת"ל שהם שוים רחמנא אמר לא תשייר רובא ומאן דאסר משום דאימור פרוץ מרובה ואת"ל שהם שוים וכו': (ו) בא"ד ואם כן היכי דייק מההיא דנמצא מכוון בין שתי עיירות דבידי אדם אפשר לצמצם התם נמי אע"ג: (ז) בא"ד כיון דבין פרוץ נפיש כצ"ל ותיבת מעומד נמחק: (ח) בא"ד דרבינו חננאל גריס והא אי אפשר לצמצם וכן רבינו תם ולגירסתם נמי אין ראיה וכו' כמו שפירשתי שם ובסוכה:

שיטה מקובצת

א] שאני התם דרחמנא אמר עביד נ"א בס"י שאני התם דרחמנא אמר דכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל והבין: ב] וחייב במתנות וכו' וסתם משנה היא זו ע"כ ואתיא מסתמא כר"ע תוס' חיצוניות להכי קאמר בגמ' לקמן מ"ם דר"ע אע"פ שלא הוזכר במתניתין: ג] כשדומה לנו שהפרוץ כשומר ומאן דשרי משום דאימר עומד מרובה ואם ת"ל שהן שוין רחמנא אמר לא תפרוץ רובא ומאן דאסר אמר גדור רובא וכו': ד] דאי עומד נפיש מותר. עיין בתוס' חולין כ"ח ב' וז"ל הרא"ש ז"ל מיהו אכתי קשה למה לי ספק דבריה' אפי' בדאורייתא לישתרי דה"נ ההיתר יצוי יותר דלא משכחת לה לאיסורא אלא בצימצום אבל אי עומד נפיש ואי פרוץ נפיש שרי וי"ל דאכתי איכא צד לאיסורא כיון דאי אפשר לצמצם שמא לא צמצם ח' אמות של המבוי ואיכא טפי מח' אמות ואפשר דפרוץ מרובה תם העומד הוי ד' אמות. מיהו קשה לפי' היכי דייק לעיל מנמצא מכוון בין ב' עיירות דאפשר לצמצם דלמא לעולם א"א לצמצם ואפ"ה מביאין ב' עגלות משום חשש דאורייתא שמא וכו' ע"כ: ה] דאמר ליה רחמנא למשה גדור רובא שחוט רובא ואיכא למתלי טפי לאסור מלהתיר אבל אי הוה למתלי טפי להתיר מלאסור הוה מותר כדאשכחן למאן דשרי משום דא"ל רחמנא למשה תשתרי כיון דבין פרוץ נפיש וכו':

דבעלמא צ"ק

רבינו גרשום

נאכל לישראל תם אלא במומו וחייב במתנות כדמפרש בגמרא משום דכהן בא עליו משני צדדין: ר' יוסי פוטר. מן המתנות כדמפרש בגמ' שהרי חליפין ביד כהן ושורה רבנן כמאן דזבניה ליה כהן במומיה: מת אחד מהם. כלומר שלא הספיק ליתן לכהן: עד שמת אחד יחלוקו החי: ר' עקיבא אומר. לא יחלוקו אלא של ישראל הוא אם לא יביא הכהן ראיה שהיה בכור: זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום. דאין ידוע איזה יצא ראשון ורועה עד שיסתאב ויאכל במומו לבעלים: שני זכרים ונקבה שאחת ילדה זכר והאחרת ילדה זכר ונקבה אחד לכהן ממה נפשך ואחד לו שאין ידוע אם הזכר יצא ראשון או הנקבה: בורר לו את היפה. כדאי' בגמ' דהך דילד חד שביח טפי: ר' עקיבא אומר [illegible]

אפשר לצמצם בידי אדם [illegible] והאי דכתיב הקרובה אימא אפילו קרובות דשניהם מביאות:

הגהות צ"ק [א] וכוונו שתיהן קרובות [ב] מ' [illegible] [ג] ד' אמות [ד] וזהו [ה] משום דלאמר עומד מרובה ואת"ל שהם שוים רחמנא אמר לא תפרוץ רובא ומאן דאסר משום דלאמר פרוץ מרובה [illegible] [ו] בפירושו